

«ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ»
ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Υπεύθυνος Μαθήματος - Διδάσκων	Ιωάννης Μάνος, Επικουρος Καθηγητής της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Βαλκανικού Χώρου
Στοιχεία επικοινωνίας	+30 23850 55166, ioannis.manos@gmail.com

Περιγραφή μαθήματος

Το μάθημα ασχολείται με ζητήματα που αφορούν στη μελέτη και κατανόηση της συγκρότησης ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων στα Βαλκάνια μέσα από ένα συνδυασμό θεωρητικών κειμένων και εθνογραφικών παραδειγμάτων. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται να εξεταστούν οι κυρίαρχες θεωρίες για τα ζητήματα των ταυτοτήτων, οι πτυχές και οι μηχανισμοί δημιουργίας τους, και οι συνέπειες των διαδικασιών αυτών, όπως έχουν καταγραφεί σε περιοχές, πληθυσμούς και κράτη των Βαλκανίων.

Το μάθημα, πέρα την επιστημονική εννοιολόγηση των όρων ταυτότητα και ετερότητα, εξετάζει ακόμα και τη δημόσια και εκλαϊκευμένη χρήση τους και αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι έννοιες αυτές αποτελούν πέρα από αντικείμενο επιστημονικής ανάλυσης και πτυχή πολιτικών πρακτικών για την επίτευξη ατομικών και συλλογικών στόχων.

Ακαδημαϊκή και γνωστική στοχοθεσία

- Η εισαγωγή των φοιτητών/τριών σε βασικές έννοιες και θεωρίες σχετικά με την έννοια της ταυτότητας
- Η κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η ανθρωπολογία μελετά και περιγράφει τις διεργασίες που αφορούν στην κατασκευή ταυτοτήτων
- Η εξοικείωση με σχετικά εθνογραφικά κείμενα προερχόμενα από την κοινωνική πραγματικότητα των Βαλκανίων

Μέθοδος διδασκαλίας

Το μάθημα θα περιλαμβάνει εισηγήσεις από το διδάσκοντα, σχετικές με τις εβδομαδιαίες θεματικές ενότητες, συζητήσεις καθώς και παρουσίαση αντίστοιχων εθνογραφικών παραδειγμάτων. Θα περιλαμβάνει ακόμα τη διάλεξη προσκεκλημένου ομιλητή με θέμα σχετικό με τις ενότητες του μαθήματος. Τέλος, στις δράσεις του εντάσσεται και η πραγματοποίηση μιας ερευνητικής εργασίας που θα παραδοθεί σε γραπτή μορφή στο τέλος του εξαμήνου.

Υπολογισμός του τελικού βαθμού του εξαμήνου

Ο τελικός βαθμός προκύπτει:

1. Από τη συνεχή και ενεργή συμμετοχή των φοιτητών/τριών στις εβδομαδιαίες ενότητες του μαθήματος
- Από την πραγματοποίηση της ερευνητικής γραπτής εργασίας, την παρουσίασή της στην αίθουσα κατά την τελευταία συνάντηση του εξαμήνου και την αξιολόγηση του κειμένου που θα παραδοθεί.

Αναλυτική περιγραφή

Θεματική ενότητα #1

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ – ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ

Η ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ

Παρουσίαση και συζήτηση του σχεδίου μαθήματος.

Ενημέρωση των συμμετεχόντων/ουσών φοιτητών/τριών σχετικά με τις εβδομαδιαίες ενότητες και τα ζητήματα που πρέπει να γνωρίζουν για την επιτυχή συμμετοχή τους στο μάθημα.

Η έννοια της ταυτότητας αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους άτομα και ομάδες διαφοροποιούνται από άλλα άτομα και ομάδες στα πλαίσια της ροής της κοινωνικής ζωής και της οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων. Ο όρος συνδέεται

	<p>με εκείνες τις κοινωνικές περιστάσεις, στις οποίες νοηματοδοτούνται και τεκμηριώνονται σχέσεις ομοιότητας και διαφοράς ανάμεσα σε άτομα, σε ομάδες και σε άτομα και ομάδες. Συζήτηση σχετικά με την πραγματοποίηση και το θέμα της γραπτής εργασίας</p>
<p>Θεματική ενότητα #2 Η ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΙΑ</p>	<p>Στην ενότητα αυτή θα συζητηθούν επιστημολογικά, μεθοδολογικά και πρακτικά ζητήματα για τη διεξαγωγή της ερευνητικής εργασίας</p>
<p>Θεματική ενότητα #3 Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ, ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΑ, ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ</p>	<p>Σύμφωνα με την εθνικιστική ιδεολογία, το βασικό στοιχείο στο οποίο δίνεται έμφαση κατά τη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας είναι η ομοιότητα/κοινότητα, η οποία προκύπτει από την ύπαρξη κοινών πολιτισμικών χαρακτηριστικών τα οποία, θεωρείται, αυτονόητα, ότι ενυπάρχουν ανεξάρτητα από το πέρασμα του χρόνου και τις ιστορικές συγκυρίες. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, τα μέλη μιας ομάδας έχουν, ή θα έπρεπε να έχουν, ή, αν όχι, να αναζητούν μια ταυτότητα. Πολλές φορές, οι ομάδες και τα αντίστοιχα μέλη τους μπορεί να μη γνωρίζουν ότι έχουν τη συγκεκριμένη ταυτότητα, οπότε καλούνται να την ανακαλύψουν, και κάποιες άλλες φορές μπορεί να έχουν επιλέξει 'λάθος' ταυτότητα, οπότε και καθοδηγούνται να αναζητήσουν τη 'σωστή' της εκδοχή.</p> <p>Η ενότητα αυτή διερευνά τις ιστορικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές παραμέτρους της συγκρότησης των εθνικών ταυτοτήτων.</p> <p>ΔΙΑΒΑΣΤΕ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eriksen Thomas Hylland, 2007, <i>Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα: Μια Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία</i>, Εκδόσεις Κριτική. Κεφ. 18, σ. 431-439 και 453-456. • Μάνος Ι., 2010, «Ταυτότητες». Στο: Δαλκαβούκης, Βασίλης, Μάνος Ιωάννης, Βεΐκου Χριστίνα (Επιμ.) <i>Ανυποψίαστοι Ανθρωπολόγοι, Καχύποπτοι Φοιτητές: Διδάσκοντας την Ανθρωπολογία σε 'Αυτούς που δεν τη Χρειάζονται'</i>, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σ. 153-158. • Μάνος Ι. (2008) «Σύγχρονες Εκδοχές της Μακεδονικής Ταυτότητας στην Περιοχή της Φλώρινας». Στο: Στεφανίδης Ιω., Βλασίδης Βλ., Κωφός Ευ., (Επιμ.) <i>Μακεδονικές Ταυτότητες στο Χρόνο: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις</i>, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 419-436. • Μάνος Ι. (2004) «Ο Χορός ως Μέσο για τη Συγκρότηση ή Διαπραγμάτευση Ταυτότητας στην Περιοχή της Φλώρινας» Στο: Αυδίκος Ευάγγελος, Παπακώστας Χρήστος (Επιμ.), <i>Χορευτικά Ετερόκλητα, Ελληνικά Γράμματα</i>, σελ. 51-71.
<p>Θεματική ενότητα #4 Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΘΝΟΤΙΚΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ, ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ</p>	<p>Οι όροι «εθνοτική ομάδα» και εθνοτική ταυτότητα χρησιμοποιούνται συχνά για να δώσουν έμφαση στη σχέση πληθυσμών με διακριτά μεταξύ τους πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Στις περιπτώσεις αυτές πολλοί, ανάμεσα στους οποίους και τα μέλη των εθνοτικών ομάδων πιστεύουν ότι η εθνοτική ταυτότητα αφορά τις «αντικειμενικές πολιτισμικές διαφορές».</p> <p>Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, όσο πιο μεγάλες είναι οι πολιτισμικές διαφορές τόσο πιο σημαντική θεωρείται η εθνοτική ταυτότητα, η ύπαρξη της οποίας, προκαλείται από το γεγονός ότι οι διάφορες ομάδες ζουν χωριστά η μία από την άλλη, και γι' αυτό το λόγο αναπτύσσουν διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά.</p> <p>Η ανθρωπολογική ανάλυση της συγκρότησης εθνοτικών ταυτοτήτων έχει αποδείξει ότι η υπόθεση αυτή είναι εσφαλμένη. Στην πραγματικότητα, η διακριτή εθνοτική ταυτότητα γίνεται σημαντική σε πλαίσια, στα οποία οι ομάδες ζουν κοντά η μία με την άλλη και έχουν τακτικές επαφές.</p> <p>ΔΙΑΒΑΣΤΕ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eriksen Thomas Hylland, 2007, <i>Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα: Μια Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία</i>, Εκδόσεις Κριτική. Κεφ. 17, σ. 411-415 και σ. 420-429. • Αγγελόπουλος Γιώργος, 1997, «Εθνοτικές Ομάδες και Ταυτότητες»,

	<p><i>Σύγχρονα Θέματα</i>, Τεύχος 63, Απρίλιος-Ιούνιος, σ. 18-25.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cowan Jane 1998 «Ιδιώματα του Ανήκειν: Πολυγλωσσικές (Συν)αρθρώσεις της Τοπικής Ταυτότητας σε μια Ελληνική Κωμόπολη της Μακεδονίας». Στο: Γκέφου-Μαδιανού Δήμητρα (επιμ.) <i>Ανθρωπολογική Θεωρία και Εθνογραφία</i>. Ελληνικά Γράμματα, σσ. 583-618. • Δέλτσου, Ελευθερία, 2004. «Ποντιακές Μνήμες και Πολιτική: Η Δημόσια Διαμόρφωση και η Σημασία της Μνήμης των Ποντίων Προσφύγων του 1922 στη Θεσσαλονίκη του 2000». Στο: Γούναρης, Βασίλης, Κ. και Μιχαηλίδης Ιάκωβος, Δ. (Επιμ.) <i>Πρόσφυγες στα Βαλκάνια: Μνήμη και Ενσωμάτωση</i>. Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, Εκδόσεις Πατάκη, σσ. 253-285. • Brown K. S., 1997, <i>Ανάμεσα στο κράτος και την ύπαιθρο: το Κρούσεβο από το 1903 και εφεξής</i>, Στο: <i>Ταυτότητες στη Μακεδονία</i>, (Επιμ.) Β. Γούναρη, Ι. Μιχαηλίδη, Γ. Αγγελόπουλου, Παπαζήσης, Αθήνα, σ. 171-196.
<p>Θεματική ενότητα #5 Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΩΣ ΛΟΓΟΙ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ - ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ</p>	<p>Η ενσωμάτωση τα τελευταία χρόνια εθνικών, εθνοτικών και άλλων πληθυσμιακών ομάδων σε ένα παγκόσμιο πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό σύστημα, σε συνδυασμό με το φαινόμενο της μετανάστευσης και το δόγμα της πολυ-πολιτισμικότητας, τη σημασία δηλ. που αποδίδεται στο σεβασμό και την ανοχή στην πολιτισμική διαφορετικότητα, έχουν αναγάγει το ζήτημα των ανθρωπίνων, και, ειδικότερα, των μειονοτικών δικαιωμάτων σε κυρίαρχο θέμα που καθορίζει την κοινωνική πραγματικότητα σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο με τρόπους που συχνά διαπλέκουν το ένα με το άλλο. Αποτέλεσμα των διαδικασιών αυτών είναι η ανάδειξη ή η συγκρότηση συλλογικών ταυτοτήτων, η αναγνώριση ή απόρριψη των οποίων διαμορφώνει τις σχέσεις ανάμεσα στα Βαλκανικά κράτη και στους πληθυσμούς τους.</p> <p>ΔΙΑΒΑΣΤΕ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Thomas Hylland, 2007, <i>Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα: Μια Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία</i>, Εκδόσεις Κριτική. Κεφ. 17, σ. 411-415 και σ. 420-429. • Agelopoulos Georgios, 2000, «Political Practices and Multiculturalism: The Case of Salonica, Στο: Cowan Jane (Επιμ.), <i>Macedonia: The Politics of Identity and Difference</i>. Pluto Press, σελ. 140-155. • Αγγελόπουλος Γιώργος, <i>Πολλαπλοί Χρόνοι, Τόποι και Πολιτισμοί: Όψεις της Νεωτερικότητας στη Θεσσαλονίκη</i>. • Μάνος Ι. 2007 «Πολιτισμός, Πολιτική και Μειονοτικά Δικαιώματα στα Μετα-Κομμουνιστικά Βαλκάνια: Μια Ανθρωπολογική Οπτική». Στο: <i>Διαστάσεις της Μετάβασης και η Ευρωπαϊκή Προοπτική των Χωρών της Βαλκανικής</i>, Πρακτικά Συνεδρίου, σελ. 957-972.
<p>Θεματική ενότητα #6 Η ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ</p>	<p>Παρουσίαση της προόδου των ερευνητικών εργασιών διάρκειας 15 λεπτών.</p>

Απαραίτητες πληροφορίες για τις δράσεις του μαθήματος

1. Ερευνητική εργασία

Οι φοιτητές/τριες καλούνται να εκπονήσουν μία ερευνητική εργασία σχετική με τις θεματικές του μαθήματος. Η συλλογή στοιχείων θα πρέπει να γίνει με τη χρήση της εθνογραφικής μεθόδου που περιλαμβάνει επιτόπια έρευνα με συμμετοχική παρατήρηση και συνεντεύξεις, και πιθανή χρήση συμπληρωματικών πηγών από αρχειακή έρευνα, εφημερίδες και διαδίκτυο. Τα στοιχεία που θα συλλεγούν θα πρέπει να συνδυαστούν και να αναλυθούν με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και τα θεωρητικά κείμενα του μαθήματος. Το τελικό κείμενο θα πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 5000-6000 λέξεων.

Κεντρικά ζητούμενα που θα πρέπει να υπάρχουν στην ερευνητική εργασία:

- Πεδίο έρευνας
- Θεωρητικό πλαίσιο,

- Διακριτή μεθοδολογία
- Εθνογραφικά δεδομένα
- Συμπερασματική επεξεργασία τους

2. Σημείωση για τη συγγραφή των εργασιών

Το κείμενο των εργασιών θα πρέπει να είναι δακτυλογραφημένο σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, με μέγεθος γραμματοσειράς 12 και διάστιχο 1,5. Η πρώτη σελίδα θα περιλαμβάνει το θέμα της εργασίας καθώς και τα παρακάτω στοιχεία: ονοματεπώνυμο, ΑΜ, τίτλος μαθήματος, ακαδημαϊκό έτος και εξάμηνο, όνομα διδάσκοντα (ή διδασκόντων).

Είναι αυτονόητο ότι για τη γραπτή εργασία πρέπει να τηρηθούν όλοι οι κανόνες που διέπουν τη συγγραφή μιας επιστημονικής εργασίας (αποφυγή λογοκλοπής, υποσημειώσεις με σχόλια, βιβλιογραφικές παραπομπές μέσα στο κείμενο, λίστα βιβλιογραφίας και κάθε είδους άλλων γραπτών και ηλεκτρονικών που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνθεση του κειμένου).

3. Παρουσιάσεις της προόδου των ερευνητικών εργασιών

Οι παρουσιάσεις θα πραγματοποιηθούν στην 6^η και τελευταία ενότητα των μαθημάτων. Οι φοιτητές/τριες καλούνται σε δέκα λεπτά (15΄) να παρουσιάσουν το θέμα και το πεδίο της έρευνάς τους, τα ερευνητικά ερωτήματα, τις μεθόδους συλλογής στοιχείων και την εμπειρία που αποκόμισαν, το πιθανό θεωρητικό πλαίσιο, συνοπτικά το είδος των εθνογραφικών δεδομένων που συνέλλεξαν και μία πρώτη αποτίμησή τους.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- **Αγγελόπουλος** Γιώργος, 1997, «Εθνοτικές Ομάδες και Ταυτότητες», *Σύγχρονα Θέματα*, Τεύχος 63, Απρίλιος-Ιούνιος, σσ. 18-25
- **Anderson** Benedict, 1997 [1991], *Φαντασιακές Κοινότητες*, Εκδόσεις Νεφέλη
- **Banks** Marcus, 2005 [1996] *Εθνοτισμός*, Ελληνικά Γράμματα
- **Brubaker**, Rogers, Cooper, Frederik 2000. «Beyond 'Identity'». *Theory and Society* 29, σελ.1-47.
- **Byron**, Reginald, 1997, «Identity» στο: Barnard Alan και Spencer Jonathan (επιμ.), *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*, London, New York: Routledge σ. 292.
- **Γκέφου-Μαδιανού** Δήμητρα, 2003, «Εννοιολογήσεις του Εαυτού και του 'Άλλου': Ζητήματα Ταυτότητας στη Σύγχρονη Ανθρωπολογική Θεωρία», Στο: Γκέφου-Μαδιανού Δήμητρα (Επ.) *Εαυτός και 'Άλλος': Εννοιολογήσεις, Ταυτότητες και Πρακτικές στην Ελλάδα και την Κύπρο*, Εκδόσεις Gutenberg, σελ. 15-110
- **Γούναρης Β., Μιχαηλίδης Ιακ., Αγγελόπουλος Γ.** (επιμ.) 1997, *Ταυτότητες στη Μακεδονία*, Εκδόσεις Παπαζήση.
- **Δαλκαβούκης Β., Μάνος Ιω., Βέϊκου Χρ.** (επιμ.) 2010, *Ανυποψίαστοι Ανθρωπολόγοι, Καχύποπτοι Φοιτητές: Διδάσκοντας την Ανθρωπολογία σε Αυτούς που δε τη Χρειάζονται*, Εκδόσεις Κριτική.
- **Δερμεντζόπουλος Χρ., Σπυριδάκης Μ.**, (επιμ.) 2004, *Ανθρωπολογία, Κουλτούρα και Πολιτική*, Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- **Eriksen** Thomas Hylland, 1993, *Ethnicity and Nationalism*, Pluto Press
- **Eriksen** Thomas Hylland, 2007, *Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα: Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική
- **Gellner**, Ernest, 1992 [1983], *Έθνη και Εθνικισμός*, Αλεξάνδρεια
- **Handler**, Richard 1994 «Is 'Identity' a Useful Cross-Cultural Concept?», Στο: Gillis, John, R. (επιμ.) *Commemorations: The Politics of National Identity*, Princeton: Princeton University Press, σελ. 27-40.
- **Hobsbawm** Eric, Ranger, Terence, 2004 [1983] *Η Επινόηση της Παράδοσης*, Κεφ. 1,2,4, Εκδόσεις Θεμέλιο
- **Jenkins**, Richard, 1994, «Rethinking Ethnicity: Identity, Categorization and Power». *Ethnic and Racial Studies*, 17(2), σελ. 197-223.
- **Jenkins**, Richard, 1998, *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- **Jenkins**, Richard, 2007, *Κοινωνική Ταυτότητα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.
- **Λέκκας**, Ν. 1996, *Η Εθνικιστική Ιδεολογία*, Εκδόσεις Κατάρτι.
- **Παπαταξιάρχης** Ευθύμιος, 1996, «Περί της Πολιτισμικής Κατασκευής της Ταυτότητας», *Τοπικά Β΄*, σελ. 197-216

- **Παπαταξιάρχης** Ευθύμιος, 2006, *Περιπέτειες της Ετερότητας: Η Παραγωγή της Πολιτισμικής Διαφοράς στη Σημερινή Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδ. Αλεξάνδρεια.
- **Smith**, Anthony, 2000 [1991], *Εθνική Ταυτότητα*, Αθήνα: Εκδ. Αλεξάνδρεια
- **Στεφανίδης Γ., Βλασίδης Βλ., Κωφός** Ευ. (επιμ.) 2008, *Μακεδονικές Ταυτότητες στο Χρόνο: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Πατάκη.
- **Woodward**, Kathryn (επιμ.), 1997, *Identity and Difference*, London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.